

Євроінтеграція Західних Балкан: поточний стан, виклики та актуальний досвід для України

Володимир Солов'ян



Видавець

Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ)

Автор

Володимир Солов'ян, доктор філософії, керівник Групи аналізу гібридних загроз Українського кризового медіа-центру (УКМЦ)

Усі права захищені. Запити щодо рецензійних примірників та інші звернення стосовно цієї публікації слід надсилати видавцю. Відповідальність за погляди, висновки та рекомендації, висловлені в даній публікації, повністю покладається на автора (авторів), і їх інтерпретації не обов'язково відображають погляди чи політику Фонду Конрада Аденауера.

Публікація підготовлена в рамках проєкту «Посилення аналітичних спроможностей прийняття рішень у сфері зовнішньої політики за допомогою громадянського суспільства» Центру міжнародної безпеки за підтримки Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ).



© 2025 Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні (Київ)

вул. Богомольця Академіка, 5, кв. 1, 01024 Київ, Україна

Тел.: +380444927443

<https://www.kas.de/en/web/ukraine>



© 2025 Центр міжнародної безпеки

вул. Бородіна Інженера, 5-А, 02092 Київ, Україна

Тел.: +380999833140

<https://intsecurity.org/>

Зміст

Резюме	4
--------	---

Поточний стан євроінтеграції Сербії, Чорногорії та Північної Македонії	5
--	---

Фактор Китаю як ризик для євроінтеграції країн Західних Балкан	14
--	----

Висновки. Актуальний для України досвід євроінтеграції країн Західних Балкан	16
--	----

Резюме

У відносинах з країнами Західних Балкан ЄС дотримуються політики, в основі якої лежить переконання, що перспектива європейської інтеграції активізує реформи і стане важливим чинником посилення регіональної безпеки та замирення.

Поштовхом до активізації європейської інтеграції країн Західних Балкан стала російська агресія. Станом на сьогодні всі країни Західних Балкан, які не є членами ЄС, за винятком частково визнаного Косова, мають статус кандидата на вступ.

Водночас надання статусу країни-кандидата Україні та Молдові в 2022 році створило дискусію про конкуренцію з країнами Західних Балкан на євроінтеграційному треку. Окрім того, в нових реаліях міжнародної політики, фактор економічної співпраці з КНР набуває все більшого значення в контексті переговорів про членство в ЄС.

Для України досвід європейської інтеграції Західних Балкан є важливим, оскільки він створює поле аналізу вдалих і, навпаки, контпродуктивних практик у відносинах з ЄС. Тому, з урахуванням актуальних для євроінтеграції України викликів та загроз, в рамках даної аналітичної записки проаналізовано стан переговорів та основні виклики євроінтеграції таких країн як Сербія, Чорногорія та Північна Македонія.

Поточний стан євроінтеграції Сербії, Чорногорії та Північної Македонії

Сербія веде переговори про вступ до ЄС з 2014 року, однак на поточному етапі прогрес фактично зупинився. Станом на середину 2025 року Сербія [відкрила](#) 22 із 35 переговорних розділів (всі розділи кластерів 1 та 4), проте вже декілька років не відбувається відкриття нових. Наприкінці минулого року сім країн Євросоюзу [виступили](#) проти відкриття кластеру 3. «Основні причини відмови країни-члени вказали на недотримання Сербією зовнішньої політики ЄС і санкцій проти Росії, нечітку геополітичну орієнтацію Белграда, проблеми у сфері верховенства права, а також у відносинах з Приштиною», – йшлося у спільній позиції країн Балтії, Скандинавії, Нідерландів та Хорватії. Така позиція ряду країн ЄС наразі пов'язує просування Сербії на євроінтеграційному треку з результатами діалогу Белграда і Приштини, а також питанням дотримання політики ЄС щодо відносин з Росією.

Чорногорія часто характеризується як «фронтер» серед країн-кандидатів Західних Балкан. До середини 2023 року Подгориця відкрила всі 33 переговорні розділи за попередньою методологією. Станом на середину 2025 року країна має закритими сім розділів, ще 26 залишаються відкритими. Єврокомісар з питань розширення Марта Кос [заявила](#), що Чорногорія «може завершити переговори до кінця 2026 або 2027 року», що відкриває шлях до членства вже у 2028 році. Уряд Чорногорії також визначає цю дату як цільову.

Євроінтеграційний шлях Північної Македонії вважається одним з найбільш тернистих серед країн Західних Балкан. Країна отримала статус кандидата ще у 2005 році, але 15 років не могла почати переговори через блокування з боку Греції, що вимагала зміни назви. Лише після укладення Преспанської угоди у 2018 році та перейменування країни на «Північну Македонію» з'явився шанс на прорив. У березні 2020 року ЄС ухвалив рішення про початок переговорів. Втім, майже одразу виникла нова перешкода – Болгарія наклала вето, наполягаючи на конституційному визнанні болгарської меншини та врегулюванні історичних суперечок. У липні 2022 року за посередництва Франції було досягнуто компромісного рішення: Скоп'є погодилося розпочати переговори та розпочати скринінг *acquis* ЄС, але зобов'язалося внести поправки до Конституції, визнавши болгар як одну з державотворчих націй. Станом на кінець 2023 року країна [завершила](#) скринінг усіх шести кластерів законодавства ЄС, проте досі жодного кластера не було відкрито, оскільки парламент не зміг ухвалити конституційні зміни. Більш того, у вересні 2024 року Брюссель прийняв [рішення](#) «роз'єднати» прогрес Північної Македонії та Албанії, дозволивши Албанії просуватися далі без Скоп'є.

Сербія. Огляд внутрішньополітичної ситуації

У 2025 році Сербія продовжує переживати ріст внутрішньополітичної напруженості. На поточному етапі протестні демонстрації тривають з кінця 2024 року. Катализатором стала трагедія на залізничному вокзалі в Новому Саді, коли внаслідок падіння навісу загинули 15 людей. Згодом протести трансформувалися в загальнонаціональну кампанію вимоги дострокових парламентських виборів, а їхньою найбільш характерною ознакою є активна участь студентських організацій в русі протесту.

За результатами опитування Sprint Insight (липень 2025 року), більше половини опитаних (53,5%) вважають, що Сербія рухається в неправильному напрямку, тоді як лише 33,5% висловили оптимізм щодо майбутнього країни. Також дані різних опитувань протягом першої половини 2025 року фіксують [зниження](#) довіри до уряду та президента, а рейтинг їхнього схвалення коливається в межах 30-35%. Отже, системна втома від 12-річного правління Александра Вучича об'єднує доволі широку платформу політичних груп інтересів та партій. Втім, наразі опозиція залишається роздробленою ідеологічно та організаційно, що дає чинній владі підстави розраховувати на збереження повноважень після наступних виборів.

На сьогодні владі вдається утримувати більшість в парламенті – пропрезидентська коаліція на чолі із Сербською прогресивною партією (СПП) контролює близько 130 із 250 мандатів у Скупщині, що дозволяє блокувати будь-які вотуми недовіри чи законодавчі ініціативи опозиції. Президент Вучич де-факто зберігає повний контроль над урядом, про що свідчить контрольована зміна очільника кабінету міністрів в квітні поточного року на Джуро Мацута, якого вважають близьким до президента технократом.

Місцеві вибори у двох муніципалітетах країни: Косєричі та Заєчарі, проведені у червні 2025 року, продемонстрували негативні [тенденції](#) для провладних сил.

Втім, наразі основна стратегія влади стосовно виборів, про що свідчать заяви Вучича, полягає у відтермінуванні питання до 2027 року. Таким чином, влада [робить](#) ставку на позитивний резонанс Всесвітньої виставки EXPO-2027, яка відбудеться в Белграді.

Водночас влада посилила адміністративний тиск на інституції опозиції, медіа та організації громадянського суспільства. В оцінках незаангажованих аналітиків все частіше озвучуються занепокоєння щодо посилення автократичних тенденцій правління Вучича. Влада, зі свого боку, звинувачує протестувальників у спробі «перевороту» і приписує організацію опозиційного руху «зовнішнім силам».

Перешкоди євроінтеграції Сербії

Інформаційні загрози. Місцеві лояльні до влади медіа часто зображують ЄС у негативному світлі, особливо у випадках, коли Брюссель критикує Белград. До прикладу, європейських посадовців звинувачують у «втручанні» у сербські справи.

Натомість відверто проросійські меседжі широко тиражуються: російські державні ЗМІ (Sputnik Serbia, RT Balkan) вільно діють у сербському інфопросторі, поширюючи прокремлівські нарративи всупереч заборонам їх мовлення в ЄС.

Президент Вучич, хоч і декларує продовження євроінтеграції, часто грає на почуттях національної гордості: зокрема, він неодноразово [заявляв](#), що не поступиться «ключовими інтересами Сербії» заради членства в ЄС, натякаючи на небажання йти на компроміси щодо Косова чи відносин із РФ.

За результатами [опитування](#), проведеного Євробарометром (весна 2025 року), лише 37% сербів висловлюють довіру до ЄС, тоді як 57% не довіряють його інституціям. Найбільш послідовними євроскептиками є переважно націоналістичні та ультраправі сили, які відкрито орієнтуються на співпрацю з Росією. Серед них рух «Двері» (лідер Бошко Обрадович), партія «Завітники» (Міліца Джурджевич). Втім, більш показовим є приклад Александра Вуліна – колишнього високопосадовця, а нині парламентського союзника СПП. Вулін за підтримки проросійських медіа просуває альтернативу ЄС через участь в БРІКС, критикує «цінності ЄС» і просуває ініціативи, несумісні з вимогами до країн-кандидатів (до прикладу, його політична сила ініціювала [законопроект](#) про «іноземних агентів»). Отже, антиєвропейська риторика залишається засобом внутрішньополітичних маніпуляцій, що шкодить сприйняттю ЄС в сербському суспільстві.

Зовнішня політика. Інша проблема – невідповідність зовнішньої політики Белграда критеріям, які ЄС висуває до країн-кандидатів. Наприкінці 2024 року рівень узгодженості Сербії з позиціями Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, згідно зі [звітом](#) Єврокомісії, залишався незадовільним. Намагання зберегти економічні зв'язки з Росією та загравання з Китаєм мають відчутні наслідки для процесу європейської інтеграції Сербії. В оцінках Єврокомісії за 2023-2024 роки було визначено, що прогрес Сербії в переговорах про вступ буде залежати від її готовності продемонструвати «стратегічний вибір на користь Європи» і, зокрема, приєднатися до санкцій проти РФ.

На сьогодні Сербія залишається єдиною країною-кандидатом із Західних Балкан, яка не узгодила санкційну політику з Брюсселем. У травні 2025 року Європарламент постановив, що переговори з Сербією «мають просуватися, лише якщо країна узгодиться з санкціями ЄС проти Росії і суттєво просунеться у реформах, особливо у засадничих».

Нещодавно сербський міністр у справах євроінтеграції Неманія Старович [заявив](#) в інтерв'ю австрійському агентству АРА, що Сербія готова повністю приєднатися до санкцій проти РФ, «коли ясно проглядатиметься сербське членство в ЄС». Варто нагадати, що це не перший випадок, коли сербський високопосадовець в публічному просторі сигналізує про готовність Белграду змінити підхід до питання санкцій. У 2023 році за приєднання до санкцій ЄС відкрито висловився міністр економіки Раді Баста.

В обох випадках заяви міністрів були розкритиковані проросійськими силами сербської політики. Для Вучича питання запровадження санкцій важливе з точки зору утримання чинної конфігурації влади та електоральних ризиків. За цих умов зміна позиції Белграда щодо запровадження санкцій є малоімовірною. Отже, тема неприєднання Сербії до санкцій проти РФ надалі стримуватиме європейську інтеграцію країни.

Енергетична безпека. В питанні імпорту енергоносіїв Сербія фактично ігнорує позицію Брюсселя щодо диверсифікації. Белград робить ставку на збереження доступу до російського газу та нафти. «Турецький потік» забезпечує країну природним газом російського походження. При цьому уряд Сербії [планує](#) укласти нову трирічну угоду на постачання газу обсягом у 2,5 млрд куб. м газу на рік. Окрім того, ключова нафтогазова компанія «Нафтова індустрія Сербії» (NIS) на близько 56% належить «Газпрому» і його нафтовому підрозділу. Передбачається, що найближчим часом для уникнення санкцій США «Газпром» може [продати](#) 11,3% акцій NIS і дозволити компанії імпортувати нафту зі США. Втім, це не змінить загальної тенденції – попри російську гібридну агресію проти ЄС, російські компанії надалі безпечно володіють нафтовими родовищами й іншими активами в Сербії.

Про наміри уряду Сербії відновити імпорт російської нафти свідчать нещодавні [переговори](#) міністерства енергетики Сербії з представниками Угорщини та Росії щодо будівництва нафтопроводу. За словами профільного міністра країни Дубравки Джедович-Ханданович, проєктно-технічна документація знаходиться на завершальній стадії, а старт робіт очікується на початку 2026 року. Передбачається, що новий нафтопровід з'єднуватиме місто Новий Сад у Сербії з приймальною станцією російського трубопроводу «Дружба», яка знаходиться в угорському Сазхаломбатті. Проєкт розрахований на щорічний транзит до 5 млн тон нафти, а ввести в експлуатацію новий трубопровід планують у 2027 році.

Судова система. Значні перешкоди для інтеграції Сербії зосереджені у сфері судочинства. Звіт Європейської Комісії за 2024 рік оцінив рівень підготовки Сербії як «між початковим і середнім» у сфері судової реформи, підкресливши проблеми із надмірним політичним впливом на суддів та прокурорів.

Також ЄС звертає увагу Белграда на незаповнені вакансії, процедури добору на основі заслуг, тиск на суддів і прокурорів, а також затримки з ухваленням Закону про судову академію. «Вакантні посади у Конституційному суді залишаються, а Сербія ще не продемонструвала справжньої відданості розслідуванню та розгляду воєнних злочинів». Європейська Комісія [фіксує](#) «триваючі виклики у забезпеченні незалежності судової влади, включно з неналежним впливом і політичним тиском».

Водночас, за оцінкою Єврокомісії, Сербія перебуває між початковим та середнім рівнями підготовки. Відзначається, що Сербія практикує обхід правил закупівель через міжурядові угоди та спеціальні закони. За оцінкою ЄС, винятки у публічних закупівлях, які часто використовуються для надання контрактів через міжурядові угоди, спотворюють конкуренцію та можуть бути пов'язані з великими

інфраструктурними проектами за участю неєвропейських партнерів (передусім КНР).

Безпека. Водночас ключовою умовою залишається врегулювання відносин із Косово. Продовжує діяти переговорна рамка, в якій [зазначено](#), що: «Питання нормалізації відносин між Сербією і Косовом буде розглядатися в Розділі 35 «Інші питання» як конкретний пункт, який повинен бути розв'язаний на початку і протягом процесу переговорів про вступ, і в належним чином обґрунтованих випадках в інших відповідних розділах».

Європарламент [підкреслив](#), що прогрес у діалозі Белграда й Приштини, який має завершитися «юридично зобов'язуючою угодою на основі взаємного визнання», є обов'язковим для руху Сербії далі. З боку ЄС головною вимогою до Белграда і Приштини є підписання Угоди про нормалізацію відносин, з проектом якої сторони погодилися в 2023 році.

Чорногорія. Огляд внутрішньополітичної ситуації

Станом на середину 2025 року в Чорногорії зберігається баланс між проєвропейським та просербським внутрішньополітичними таборами. На чолі кабінету перебуває технократ Мілойко Спайіч – лідер руху «Європа зараз!» (PES!), що позиціонує себе як реформістська та проєвропейська сила. Для забезпечення парламентської більшості партія-переможець минулих парламентських виборів «Європа зараз!» залучила до коаліції блок «За майбутнє Чорногорії» – союз кількох просербських партій, серед яких чимало політсил з проросійською позицією, зокрема колишній Демократичний фронт. Лідер Демократичного фронту Андрія Мандич в рамках коаліційних домовленостей отримав посаду голови Скупщини.

Загалом, станом на літо 2025 року кабінет Спайіча працює без перманентної загрози втрату довіри. Консенсус вдається утримувати через звернення до економічних проблем, зокрема програмі підвищення зарплат і пенсій.

В той же час зберігається ризик можливого виходу партнерів «Європа зараз!» з коаліції, що відкриває шлях до дочасних виборів. Про суперечності парламентської більшості з чинним президентом Яковом Мілатовичем [свідчить](#) провалене голосування за кандидатуру судді Конституційного суду. Якщо дебати довкола призначення суддів до Конституційного суду країни, який наразі функціонує на межі кворуму, затягнуться в часі, це може стати чинником внутрішньополітичної кризи та сповільнення динаміки переговорів з ЄС.

Перешкоди євроінтеграції Чорногорії

Станом на червень 2024 року Чорногорія закрила 7 (наука та дослідження, освіта та культура, інформаційне суспільство та ЗМІ, підприємництво та ін.) із 33 відкритих розділів. У планах чорногорського уряду завершити до кінця 2026 року переговори з ЄС щодо всіх розділів. Більш того, на саміті Європейської політичної спільноти в

Копенгагені (2 жовтня 2025 року) прем'єр-міністр Чорногорії [заявив](#) про амбітну мету – стати 28-м членом ЄС до 2028 року.

Проте офіційні звіти міністерства в європейських справах Чорногорії свідчать, що станом на липень поточного року було виконано лише 123 зобов'язань щодо вступу до ЄС із 190 запланованих, тобто 65%. Таким чином, темпи реалізації суттєво сповільнилися у порівнянні з минулим роком, коли за аналогічний період було виконано 92% зобов'язань. Відповідно, попри заяви представників влади та єврочиновників, дедлайни щодо завершення переговорів та вступу до ЄС можуть [виявитись](#) завищеними.

Інформаційні загрози. Значна частина чорногорських оглядачів пов'язує зниження темпів з незадовільною якістю управління та навіть прихованим саботажем з боку просербських сил (блок «За майбутнє Чорногорії» та партії-наступники колишнього «Демократичного фронту»). Серед політичних оглядачів у Чорногорії висловлюються застереження, що спікер парламенту Мандич та його однодумці, зокрема лідер партії «За майбутнє Чорногорії» Мілан Кнежевич, можуть вдаватись до саботування пов'язаних з євроінтеграцією рішень, якщо необхідні реформи суперечитимуть їхнім поглядам на розвиток відносин Чорногорії з Сербією. Справді, програма просербських сил прямо суперечить офіційному курсу: вони виступають за скасування санкцій проти Росії, не визнають Косово, заперечують геноцид у Сребрениці, висловлюють повагу до засуджених Гаазьким трибуналом воєнних злочинців Радована Караджича і Ратко Младича. Ці позиції дисонують з європейськими цінностями і рекомендаціями ЄС.

Окрім того, Сербська православна церква, яка має значний вплив у Чорногорії, також подекуди [ретранслює](#) антиєвропейські меседжі, стверджуючи, що Європа нібито нав'язує «чужі цінності».

Як наслідок, суспільство в Чорногорії залишається поляризованим. Значна частина громадян (особливо етнічні серби, яких у країні близько 30%) підтримує тісніші зв'язки з Белградом та традиційно симпатизує Росії. Відповідно, [рекомендації](#) Єврокомісії стосуються проблематики зовнішніх гібридних впливів, підкреслюючи необхідність протидії іноземному втручання і поширенню дезінформації.

Криза двосторонніх відносин. Однією з нових перешкод для євроінтеграції Чорногорії стало загострення відносин з Хорватією. Як відомо, на попередніх етапах Загреб послідовно допомагав Подгориці в контексті інтеграції до ЄС. Однак влітку 2024 року Хорватія [оголосила](#) персонами нон грата трьох членів чорногорського керівництва, звинувативши їх у «систематичній діяльності щодо порушення норм двосторонніх відносин». До хорватського чорного списку потрапили спікер чорногорського парламенту Андрея Мандич, віце-прем'єр Алекса Бечич та один із лідерів Демократичного фронту, депутат Мілан Кнежевич. Наступним кроком стало направлення до Чорногорії документу з вимогою вирішити всі спірні двосторонні питання: розмежування на стратегічно важливому прикордонному півострові Превлака; повернення навчального військового корабля «Ядран», що залишився в Чорногорії після розпаду Соціалістичної

Федеративної Республіки Югославія; виплати репарацій за участь чорногорських громадян у війні югославської армії проти Хорватії та компенсацій хорватам, що утримувалися в таборах; повного забезпечення прав хорватської національної меншини у Чорногорії; відмови від практики привласнення чорногорським об'єктам та вулицям імен осіб, яких у Хорватії вважають військовими злочинцями. У результаті в грудні минулого року Хорватія заблокувала закриття Чорногорією переговорного розділу 31 (Спільна зовнішня та безпекова політика).

Судова система. Судова система Чорногорії оцінюється як помірно підготовлена. Досягнуто відчутного прогресу завдяки новій стратегічній рамці та поправкам до законів про Судову раду і прокуратуру. ЄК закликає призначити постійного президента Верховного суду та інших посадовців високого рівня за прозорими процедурами, щоб забезпечити незалежність і підзвітність. Додаткове [приведення](#) правової бази у відповідність до стандартів ЄС – особливо щодо складу й процесу прийняття рішень у Судовій раді – має вирішальне значення.

Також Єврокомісія та Європарламент закликають посилити свободу медіа і захист журналістів від погроз, наполягаючи на розслідуванні нападів на медіа-працівників. У 2023 році Чорногорія ухвалила законодавство, частково узгоджене з Директивою ЄС про аудіовізуальні медіапослуги. Однак, на думку Брюсселя, потрібні додаткові кроки для гарантування редакційної незалежності та прозорості власності медіа.

Північна Македонія. Огляд внутрішньополітичної ситуації

Для Північної Македонії 2024-2025 роки стали періодом консолідації влади національно-консервативними силами під проводом ВМРО-ДПМНЕ («Внутрішня македонська революційна організація – Демократична партія македонської національної єдності») та стагнацією євроінтеграційного процесу. Внутрішньополітична атмосфера в країні наразі визначається поєднанням двох факторів: високих очікувань громадян щодо боротьби з корупцією та економічних покращень, які обіцяв уряд на чолі з лідером ВМРО-ДПМНЕ Християном Міцкоскі, та невизначеності щодо подальших кроків у питанні європейської інтеграції.

Після укладання Преспанської угоди з Грецією 2018 року країна змінила назву і розблокувала шлях до НАТО та ЄС. Однак незабаром на шляху до ЄС виникла нова перепона: вимоги Болгарії щодо визнання болгарської меншини і певних історичних інтерпретацій. У 2022 році за посередництва Франції було ухвалено компроміс: Болгарія зняла вето, а Північна Македонія зобов'язалася внести до Конституції країни положення про болгарську національну меншину.

Попередній уряд під керівництвом «Соціал-демократичного союзу» (СДСМ) був готовий провести відповідні зміни, але не мав необхідної для конституційних змін кількості мандатів в парламенті. ВМРО-ДПМНЕ, яка змінила при владі соціалістів, категорично [відмовилася](#) підтримувати поправки, називаючи їх «диктатом» і «капітуляцією» перед Софією. Результат минулорічних виборів свідчить, що виборці надали перевагу програмі ВМРО, сподіваючись на зміну підходів у

відносинах з Брюсселем після зтяжного періоду компромісів і поступок, пов'язаних із зміною назви країни і суперечками з Болгарією.

В основі «компромісного» підходу діючої влади Північної Македонії лежить ідея домогтися від ЄС і Болгарії відтермінування цих змін до моменту безпосереднього вступу країни в ЄС. ЄС і Софія вже відкинули таку пропозицію. Втім, наразі позиція Європейської Ради залишається без змін. Тож ситуація довкола відкриття кластерів переговорів щодо членства Північної Македонії в ЄС наразі поставлено на паузу.

У рамках внутрішнього дискурсу правляча партія ВМРО балансує. З одного боку, влада країни утримується від відверто конфронтаційної риторики щодо Євросоюзу через ризик втрати перспективи членства. Також важливим фактором є позиція албанських партій в складі правлячої коаліції, які не готові ставити під питання європейське майбутнє через небажання ВМРО вносити зміни до Конституції. З іншого боку, влада заграє з суспільною думкою, декларуючи неприйнятність конституційних змін «під зовнішнім диктатом».

Перешкоди євроінтеграції Північної Македонії

Інформаційний аспект. У македонському суспільстві тривалий час зберігається підтримка європейської інтеграції як стратегічної мети, але останні роки цей консенсус постав перед викликом складних компромісів. За різними опитуваннями, від 60 до 80% македонців були проти внесення змін до Конституції під тиском Софії. При цьому ряд політичних сил паразитує на цьому обуренні, просуваючи тезу, що краще взагалі припинити переговори, ніж іти на «самоприниження».

Найпомітнішою євроскептичною силою є партія «Левиця», яка представлена в парламенті шістьома депутатськими мандатами. Партія гостро критикує «євроатлантичний істеблішмент» країни і особливо агресивно виступає проти «болгарського диктату». Показово, що «Левиця» дотримується проросійської позиції – виступає проти санкцій щодо РФ та допомоги Україні.

Резолюція Європейського парламенту 2025 року відзначає, що Північна Македонія стала мішенню шкідливих операцій зовнішнього походження. Російські та прокремлівські актори [використовують](#) сербськомовні таблоїди та медіа, щоб поширювати антиєвропейські наративи.

Оцінка стану переговорів з боку ЄС. Щодо Північної Македонії Брюссель дотримується тактики заохочення з одночасним висуненням жорстких умов. З одного боку, Європарламент та Єврокомісія регулярно висловлюють повну підтримку Скоп'є у зв'язку з узгодженням зовнішньої політики з позицією ЄС (включно з санкціями проти Росії). Також визнання використання македонської мови у процедурі переговорів і перекладу *acquis* мало символічне значення для македонської національної ідентичності.

З іншого боку, Брюссель твердо наголошує: без конституційних змін не буде відкрито переговорних кластерів. ЄС також намагається пом'якшити позицію, запевняючи Північну Македонію, що жодних нових вимог не буде додано, а після ухвалення поправок переговори «негайно і безумовно» просунуться вперед.

Судова система та боротьба з корупцією. Прийняття нової стратегії судової реформи та дорожньої карти для глави 23 було оцінено позитивно з боку ЄС, однак пропозиція уряду розпустити Судову та Прокурорську ради викликала побоювання щодо підриву незалежності судової влади. Нестача суддів і прокурорів загрожує якості та ефективності правосуддя. Єврокомісія закликає ухвалити новий закон про цивільне судочинство, посилити Судову раду та забезпечити функціонування автоматизованої системи управління судовими справами.

У звіті Єврокомісія зазначає, що Північна Македонія перебуває на поміркованому рівні підготовки у сфері запобігання та боротьби з корупцією і не досягла суттєвого прогресу. Нещодавні зміни до Кримінального кодексу послабили правову основу і дозволили припинити справи високого рівня, оскільки було виключено такі злочини, як зловживання службовим становищем у сфері державних закупівель. Складена у 2024 році Державна комісія з питань запобігання корупції (SCPC), згідно з позицією ЄС, повинна діяти незалежно і отримувати належні ресурси.

Фактор Китаю як ризик для євроінтеграції країн Західних Балкан

Присутність Китаю на Західних Балканах стала одним із головних зовнішньополітичних викликів для євроінтеграції регіону. На відміну від Росії, яка використовує історичні зв'язки та політичний вплив, Пекін діє через геоекономічну стратегію, спрямовану на розширення торговельних і логістичних маршрутів до ЄС, адже близькість регіону до ЄС робить його привабливим транспортним коридором.

З позиції Пекіну, Сербія є ключовою країною в регіоні в контексті залучення китайських інвестицій. 1 липня 2024 року набула чинності Угода про вільну торгівлю між КНР та Сербією. До основних проєктів за участі КНР належать модернізація залізниці Белград-Будапешт, придбання комбінату «Смедерево» компанією Hesteel, інвестиції корпорації Zijin у мідний комбінат Бор. Ці проєкти забезпечують Сербії модернізацію інфраструктури, але ґрунтуються на міждержавних кредитах, що збільшує державний борг. Втім, критики стверджують, що китайські контракти обходять правила ЄС щодо закупівель і містять положення про арбітраж на користь китайських судів.

Відсутність у звіті Єврокомісії щодо Чорногорії згадок про китайські інвестиції може свідчити, що проєкти КНР наразі не розглядаються як суттєва перешкода на шляху до членства Подгориці. Однак, враховуючи попередній досвід (китайський кредит на будівництво автомагістралі Бар-Боляре в 2013 році у розмірі 670 млн євро, що становило 22% зовнішнього боргу країни) свідчить, що Чорногорії слід гарантувати відповідність іноземних інвестицій правилам державних закупівель ЄС.

Співпраця Північної Македонії з Китаєм є скромною порівняно з сусідами. У брифінгу China-CEE Institute зазначалося, що Північна Македонія залишалася пасивною та незацікавленою у співпраці з Китаєм, зосереджуючись натомість на євроатлантичній інтеграції. Китайські інвестиції в країні порівняно невеликі; участь [обмежується](#) невеликими інфраструктурними та промисловими ініціативами.

Отже, хоча китайська інфраструктура підсилює економічну спроможність і транспортну з'єднаність регіону, підхід Пекіна часто суперечить принципам ЄС у сферах верховенства права, державних закупівель і екологічних стандартів. Так, згідно з дослідженням Martens Centre, понад 70% китайських проєктів на Балканах укладено поза стандартними тендерними процедурами, що створює [ризики](#) непрозорості та корупції. У Сербії спостерігаються порушення екологічних норм, а у сфері цифрової інфраструктури участь Huawei і пов'язаних компаній викликає занепокоєння щодо кібербезпеки.

Таким чином, підхід Китаю часто суперечить вимогам розділів, що стосуються судової системи, основних прав і безпеки. Фінансовані Китаєм проекти іноді обходять національні закони про закупівлі, віддають перевагу китайським компаніям і підривають прозорість та екологічні стандарти.

Висновки. Актуальний для України досвід євроінтеграції країн Західних Балкан

У 2023 році європейська політика розширення постала перед суперечностями, що проявилися, коли низка держав висловили занепокоєння через начебто зміщення фокусу ЄС у питаннях інтеграції з країн Західних Балкан на Україну та Молдову. В останні роки утвердилось уявлення про приховану «конкуренцію» нових країн-кандидатів із країнами Західних Балкан, які перебувають у переговорному процесі понад десятиліття.

Втім, таке твердження є некоректним: етапи просування країн суттєво різняться, а порівняння варто проводити лише в контексті координації зусиль і спільного тиску на інституції ЄС.

Країни Західних Балкан перебувають на різних стадіях переговорів із ЄС. Чорногорія виконала проміжні орієнтири (interim benchmarks) за розділами 23 і 24 та отримала фінальні орієнтири (closing benchmarks), що свідчить про наближення до завершення найскладніших розділів. Україна ж наразі завершила лише офіційний скринінг відповідності законодавства *acquis* ЄС і ще не відкрила переговорні кластери, що свідчить про суттєве відставання в порівнянні з Чорногорією.

Албанія та Північна Македонія перебувають на близькому до України етапі – скринінг проведено, однак перший базовий кластер не відкрито. Боснія і Герцеговина залишається обмеженою внутрішнім протистоянням з боку керівництва Республіки Сербської, тому цей досвід для України є менш релевантним.

Тому на даному етапі Україні та країнам Західних Балкан доцільно координувати дії задля посилення спільного переговорного впливу. Показовим є кейс блокування відкриття базового кластера для України Угорщиною. У Європейській раді розглядається перехід від одностайності до кваліфікованої більшості під час голосування щодо відкриття кластерів. У разі ухвалення ця зміна пошириться й на інші держави-кандидати, перетворивши окремі блокування на спільний механізм тиску, що стимулює реформу процедур у Брюсселі.

Оптимальна модель має передбачати синхронізацію переговорних кроків, а не змагання на швидкість. Формування пакетів країн (наприклад, Україна–Молдова разом із Албанією та Північною Македонією) може створити спільну рамку для технічних і політичних домовленостей, спростити переговори й підсилити позиції кандидатів.

Враховуючи вищезазначене, Україні варто врахувати такі аспекти з досвіду євроінтеграції Західних Балкан.

- ▶ **Раннє врегулювання двосторонніх конфліктів.** Досвід Північної Македонії показує, що історичні чи етнічні суперечки треба вирішувати до відкриття кластерів. Україна вже стикається з подібними ризиками: Угорщина блокує переговори, використовуючи питання меншин; Польща потенційно може висунути жорсткі умови в рамках національної пам'яті, прийняття яких буде неприйнятним для значної частини українського суспільства.
- ▶ **Підтримання внутрішнього консенсусу.** У Північній Македонії конституційні зміни стали політичним маркером поділу суспільства. Для України важливо забезпечити суспільну підтримку реформ (навіть попри можливий непопулярний характер частини змін), щоб уникнути «грузинського сценарію» – фактичного заморожування європейської інтеграції в обмін на замирення з Москвою.
- ▶ **Прозорість в питанні розділення євроінтеграції України і Молдови.** Україні слід наполягати на чітких критеріях і гарантіях з боку ЄС, щоб уникнути повторення ситуації Албанії, яка у 2024 році отримала дозвіл на відкриття кластера «Основи», тоді як Північна Македонія залишилася заблокованою.
- ▶ **Солідарність з країнами-кандидатами.** Успіх України та Молдови взаємопов'язаний так само, як Албанії та Північної Македонії. Координація позицій і взаємна підтримка зміцнюють переговорні позиції й унеможливають політику «роз'єднання треків».
- ▶ **Реформа методології розширення ЄС.** Поточна модель дозволяє окремим членам блокувати рішення. Ініціатива перейти до кваліфікованої більшості під час відкриття кластерів є потенційним виходом із цієї системної «пастки».
- ▶ **Верховенство права та боротьба з корупцією як основа довіри з боку ЄС.** Досвід країн Західних Балкан засвідчує, що відсутність прогресу в незалежності судів і боротьбі з корупцією безпосередньо гальмує переговорний трек. Україні необхідно підтримувати прозорість добору кадрів, посилювати антикорупційні інституції та гарантувати реальну автономію судової влади та антикорупційних органів.
- ▶ **Дотримання правил державних закупівель і європейських стандартів.** Досвід Сербії та Чорногорії, які відступали від норм закупівель задля угод із Китаєм, свідчить про необхідність для України забезпечити повну сумісність процедур із правом ЄС. Пріоритетами у відносинах з Китаєм мають бути узгодженість із політикою ЄС у сфері безпеки, конкурентні тендери, публічність і відмова від міждержавних угод поза правовими рамками Євросоюзу.